

SZABÓ KRISZTIÁN¹

És mégis fokozható a közvetlen veszély (?)

Bevezető gondolatok

A Büntetőjogi Szemle 2022. évi 1. számában jelent meg Jancsó Zoltánnal közös tanulmányunk, amely az „Orvosi és jogi ismeretek, avagy fokozható-e a közvetlen veszély” címet viselte. Az abban kifejtett orvosszakmai és jogi álláspontunk az volt, hogy az elkövető szakmai szabályszegésével nem okozati összefüggésben kialakult, nem elhárítható közvetlen veszélyhelyzet miatt büntetőjogi felelősség megállapításának nem lehet helye, a normaszöveg a közvetlen veszélyhelyzet „fokozását” nem szabályozza elkövetési magatartásként. Véleményünket fenntartva szükséges azonban ismertetni a kérdéskörrel kapcsolatos új fejleményeket, amelyek alapján kijelenthető, hogy a joggyakorlat nem osztja álláspontunkat, és tényállászerű magatartásnak tekinti az elkövetőtől függetlenül kialakult közvetlen veszélyhelyzet „fokozását”.

Amennyiben a Btk.-kommentárok értelmezéséből indulunk ki, úgy alapvetően kétfajta állásponttal találkozhatunk. Az egyik szerint, mivel a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés nyitott törvényi tényállás, ezért a mulasztással megvalósított esetben „nem a veszélyhelyzet előidézése róható az elkövető terhére, hanem az, hogy a foglalkozási szabályok szerint a munkaköréből folyó kötelessége lenne a veszélyhelyzet elhárítása, megszüntetése vagy annak **enyhítése**, de a mulasztása (passzivitása) folytán a veszélyhelyzet további kialakulásába nem avatkozik be, és ezáltal azt fenntartja vagy **súlyosítja**”.² A másik álláspont szerint – amellyel magunk is egyetértünk hivatkozott tanulmányunkban –, „ha a közvetlen veszély nem a foglalkozási szabályok megszegése folytán, és azok következményeként jön létre, hanem bármely más okból, e bűncselekmény nem valósul meg (BH 1996.182., BH 2005.132.)”.³

Az egyik felfogás szerint tehát a közvetlen veszélyhelyzet „súlyosítása”, azaz „fokozása” is tényállászerű magatartás, viszont a másik szemlélet alapján, amennyiben a közvetlen ve-

szélyhelyzet nem a foglalkozási szabályok megszegésének ok-szerű következménye, úgy a bűncselekmény megállapításának sincs helye.

A Kúria precedensértékű határozata és annak értelmezése

A korábbi tanulmányunkban részletesen ismeretet tényállással kapcsolatos felülvizsgálati eljárásban Bfv.91/2022/6. számon a Kúria precedensképes határozatot hozott, amelynek lényege, hogy a közvetlen veszélyhelyzet „fokozása” is megvalósítja a bűncselekményt. A Kúria álláspontját arra alapozta, hogy a „közvetlen veszélynek tesz ki” fordulat esetében a „kitesz” szó nyelvtani értelmezése nem felel meg annak azon felfogásnak, amelyet a védelem – illetve hivatkozott tanulmányunkban a szerzők – tulajdonít(anak) neki. A Kúria végzése a következőket tartalmazza: „A »teszi ki« kifejezés nem csak azzal a jelentéstartalommal bír, hogy az elkövető hozza létre – a szabályszegő magatartásával – a közvetlen helyzetet, hanem azt is, hogy a már kialakult közvetlen veszélyhelyzetet – bár lehetősége lenne csökkenteni, vagy megszüntetni – fenntartja, illetve annak **mértékét súlyosítja**. Így a jogszabály nyelvtani értelmezéséből következően a védő helytelenül szűkítette le a törvényben használt kifejezés jelentését kizárólag a veszélyhelyzet létrehozására. [...] Így a hanyag gondatlanság az I. rendű terhelt esetében a foglalkozási szabályok megszegésével összefüggésben megállapítható, mert a tőle elvárható körülményeként elmulasztása miatt nem észlelte a közvetlen veszélyt és azt mulasztásával fenntartotta annak ellenére, hogy a megszüntetésére, illetve **enyhítésre** jogszabályok által is előírt kötelessége lett volna.”

A magam részéről már korábban állást foglaltam amellett, hogy a nyelvtani értelmezés, ami Tóth J. szavaival élve az értelmezés „legtriviálisabb módja”,⁴ a büntetőjogban nem a legmegfelelőbb módszer a jogalkotó akaratának feltárására.⁵ A nyelvtani értelmezés ritkán kizárólagos, általában – és helyesen – más értelmezési móddal együtt alkalmazott. A kizárólagos nyelvtani értelmezés vezetett jogalkalmazói hibához például a 8/2013. (III. 1.) AB határozat alapjául szolgáló esetben (nem kizárólag az ún. Miranda-figyelmeztetés elmaradása vezethet a terhelt vallomásának bizonyítékok közül történő kizárásához), a 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, vagy a 21/2016. (XI. 30.) AB határozat alapjául szolgáló problémánál (nemcsak a nyomozási bíró van kizárva a későbbi eljárás-

⁴ TÓTH J. ZOLTÁN: *A dogmatikai, a logikai és a jogirodalmi értelmezés a magyar felsőbbbírósági gyakorlatban*. MTA Law Working Papers 2015/17., Magyar Tudományos Akadémia, Bp., 3.

⁵ Erről részletesen: SZABÓ KRISZTIÁN: A nyelvtani értelmezés jelentősége a büntetőeljárás kodifikáció során. In: [szerk.] ELEK BALÁZS – MISKOLCZI BARNA: *Úton a bírói meggyőződés felé*, Printart-Press, Debrecen, 2015, 117–126.

¹ Ügyvéd, egyetemi docens.

² KÓNYA ISTVÁN (szerk.): *Magyar Büntetőjog I–IV. – új Btk. – Kommentár a gyakorlat számára*. 4. kiadás, 2023, Forrás: Jogkódex internetes jogi adatbázis, 2023.

³ BELOVICS ERVIN - POLT PÉTER (szerk.): *A Büntető Törvénykönyv kommentárja (ügyészeknek)*. 2021, Forrás: Jogkódex internetes jogi adatbázis.

ból, hanem az objektív pártatlansági teszt alapján valamennyi bíró, aki korábban letartóztatásról döntött az adott büntetőügyben) vagy az ÍH 2014.53. számú döntésnél (nemcsak a letartóztatás elrendelésekor, de annak meghosszabbításakor is szükséges a védelemnek az iratismeret biztosítása) és a sort még lehetne folytatni. Célszerű lehet tehát akár a logikai, a teleologikus, vagy a történeti értelmezés alkalmazása, amelyek alapján az előző példák esetében is más döntés meghozatalára nyílt volna lehetőség.

Ettől függetlenül, álláspontom szerint, még ha kizárólag a nyelvtani értelmezést vesszük is alapul, úgy sem lehet arra a következtetésre jutni, hogy a „kitesz” ige jelentése valamilyen mérték „súlyosítását” is magában foglalná. „KITESZ ige [...] 6. Kitesz vkit, vmit vminek v. (elavult) vmire: **olyan helyzetbe juttat** vkit, vmit, hogy könnyen érheti vmely kellemetlen dolog, kül. veszély. **Veszélynek teszi ki életét; vmely veszélynek tesz ki** vkit; ki van téve vminek: olyan helyzetben van, hogy könnyen érheti vmi. b. (részeshat nélkül) (átvitt értelemben, költői) <Személyt> **veszélyes helyzetbe juttat**; <dolgot> kockáztat.”⁶ Egy másik meghatározás szerint még egyértelműbb a helyzet: „KITESZ [...] **Valakit bizonyos állapotból, hivatalból kimozdít.** Kitesz vkit, vmit vminek v. (elavult) vmire: olyan helyzetbe juttat vkit, vmit, hogy könnyen érheti vmely kellemetlen dolog, kül. veszély. <Személyt> veszélyes helyzetbe juttat; <dolgot> kockáztat.”⁷

Még a nyelvtani értelmezés alapján is arra juthatunk, hogy a „kitesz” ige használatával a jogalkotó a passzív alanyak egy más állapotba történő helyezését pönalizálja, vagyis, hogy a szakmai szabályszegéssel összefüggésben közvetlen veszélyhelyzet alakul ki, mulasztás esetén pedig a közvetlen veszélyhelyzet nem kerül megszüntetésre. Súlyosításról, fokozásról nincs szó, ilyen értelmet nem tulajdoníthatunk nyelvtanilag a „kitesz” igenek.

Történetileg sem indokolt a „súlyosítás” vagy a „fokozás” büntetendő magatartásnak nyilvánítása. A foglalkozás körében az élet vagy testi épség veszélyeztetését az ún. harmadik büntető novella nyilvánította bűncselekménnyé 1948-ban. „A bírói gyakorlat az 1948:XLVIII. tv. életbelépése után rövidesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy e büntett elkövetési cselekménye a foglalkozási szabályok megszegése, a szabályszegéssel okozati kapcsolatban beállott közvetlen veszély pedig lényegében az elkövetés cselekménynek a tényállásba felvett eredménye (BH. 323. szám). Ez az álláspont a javaslat szövege alapján is helytálló.”⁸ Kiemelendő, hogy már a „közvetlenség” tényállási eleme is azért szükséges a veszély esetében, hogy „alkalmazásának a köre – az élet követelményeinek megfelelően – szűküljön”.⁹ Vagyis nem lehet jogalkotói szándéknak tekinteni a cselekmény alkalmazási körének bővítését azért, hogy immár nemcsak a közvetlen veszélyhelyzet okozása, vagy annak elhárítható volta esetén ennek elmulasztása büntetendő, de a „súlyosítás” vagy „fokozás” is. Ezt egyértelműen alátá-

masztja, miszerint „A tárgyalat büntett csak abban az esetben valósul meg, ha a jogtárgy a foglalkozási szabályok megszegése által került közvetlen veszélyhelyzetbe, azaz ha az elkövetési magatartás és a közvetlen veszélyhelyzet mint eredmény között okozati összefüggés áll fenn. [...] a szabályszegő emberi magatartás akkor jogilag releváns oka az eredménynek, ha – az eredmény bekövetkezésének pillanatában fennállott helyzetet változatlanul alapul véve – a magatartás szabályszerűsége esetén az eredmény nem állott volna be.”¹⁰ Álláspontom szerint tehát történetileg sem igazolható a „súlyosítás” vagy „fokozás” elkövetési magatartásnak tekintése.

A precedensértékű határozat alapjául szolgáló felülvizsgálati eljárásban a Legfőbb Ügyészség hivatkozott a BH 2013.203. számú eseti döntésre is: „Az ügyeletes orvos ilyen magatartása akkor is tényállásszerű, ha tőle függetlenül indul meg a beteg halálához vezető okfolyamat, azonban a szakmai szabályszegés és a halálos eredmény között nincs ok okozati összefüggés (BH 2013.203.)”. A hivatkozott döntés tényállása azonban nagyon releváns kérdésben tér el a korábbi és jelen tanulmányunkban ismertetett esettől. A BH 2013.203. számú döntés alapjául szolgáló ügyben a kihívott ügyeletes orvos az alvó, erősen verejtékező, a szívégtelenség előjeleit mutató sértettet – az együttműködési készség hiányára hivatkozva – nem ébresztette fel és nem vizsgálta meg, ezzel orvosi foglalkozásának szabályait megszegte, és ezzel a sértett életét, egészségét konkrét, közvetlen veszélynek tette ki, továbbá a sértett másnap hajnalban heveny hörggyulladásához társult koszorúverő-elégtelenség következtében meghalt. A Kúria precedensértékű határozatának alapjául szolgáló esetben viszont – ahogyan azt részletesen ismertettük korábbi tanulmányunkban – az irányadó tényállás szerint kétségtelenül megállapítható, hogy a sértett életveszélyes állapota nem kizárhatóan már az első telefonhívást megelőzően kialakulhatott, ezen túlmenően a sértett halála és a terhelt mulasztásai közötti ok-okozati összefüggés nem volt megállapítható, ugyanis nem kizárhatóan a sértett halála a rosszulletekor alkalmazott azonnali szakszerű orvosi ellátás esetén is bekövetkezett volna. Az elkövetőtől függetlenül kialakult közvetlen veszélyhelyzet tehát nem volt elhárítható, ezért ezt a szakmai szabályszegéssel ő „súlyosította” vagy „fokozta”, de egyrészt nem okozta, másrészt el nem háríthatta. Álláspontom szerint ez a cselekmény azonban nem tényállásszerű, sem a nyelvtani, sem a történeti, sem a teleologikus értelmezés alapján.

Egyetértve azzal, hogy a sürgős szükség „az egészségi állapotban bekövetkezett olyan változás, amelynek következtében azonnali egészségügyi ellátás hiányában a beteg közvetlen életveszélybe kerülne, illetve súlyos vagy maradandó egészségkárosodást szenvedne” [Eütv. 3. § i) pont], továbbá, hogy a veszélyeztető állapot „az az állapot, amelyben az azonnali intézkedés hiánya a beteg vagy más személy életét, testi épségét vagy egészségét közvetlenül fenyegető helyzetet eredményezne, illetőleg a környezetre közvetlen veszélyt jelentene”

⁶ *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII. kötet.* [Szerk.: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete], Akadémiai Kiadó, 2016. Forrás: <https://ertelmezo.oszk.hu/eloadap.php>

⁷ CZUCZOR GERGELY – FOGARASI JÁNOS: *A magyar nyelv szótára. Harmadik kötet.* Megjelent Emich Gusztáv Magyar Akadémiai nyomdásznál, Pest, 1865, 880.

⁸ A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyve. Második, változatlan kiadás. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1962, 435.

⁹ *Büntető Törvénykönyv.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1979, 230.

¹⁰ Példaként hozza azt az esetet, miszerint „a szabályszerűnek tekinthető sebességhez mért fékúton belül bekövetkező balesetét a gépjárművezető felelőssé nem tehető, ha a gyalogos a gépkocsi elé ugrott, még akkor sem, ha szabálytalanul gyorsan hajtott, miután az elütés ilyenkor elkerülhetetlen”. Nem súlyosítja vagy fokozza tehát a közvetlen veszélyhelyzetet az elkövető szabályszegő magatartása. HORVÁTH TIBOR: *Az élet, testi épség, egészség büntetőjogi védelme.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp., 1965, 435–436.

[Eütv. 3. § j) pont], álláspontom szerint határozottan megállapítható a precedensértékű határozat alapjául szolgáló esetben, hogy a beteg már közvetlen veszélyhelyzetben volt, másrészt szakmai szabályszegés hiányában és azonnali intézkedés mellett is ebben az állapotban maradt volna, sőt sajnálatosan a halála is bekövetkezett volna.

Záró gondolatok

Változatlanul fenntartom korábbi tanulmányunk következő megállapításait: „Álláspontunk szerint az elkövető szakmai szabályszegésével nem okozati összefüggésben kialakult, nem elhárítható – sőt egyenesen a beteg halálához vezető – közvetlen veszélyhelyzet miatt büntetőjogi felelősség megállapításának nem lehet helye, a normaszöveg a közvetlen veszélyhelyzet „fokozását” nem szabályozza elkövetési magatartásként. Jogilag a közvetlen veszélyhelyzet létezik csak, nem létezhet „még

közvetlenebb” veszélyhelyzet. Amennyiben ezt mégis büntető magatartásként kívánja szabályozni a jogalkotó, úgy annak pontos jogi meghatározása lenne szükséges, hogy mit ért a közvetlen veszélyhelyzet „fokozása” alatt. Az ezzel ellentétes felfogás gyakorlatilag objektívizálná a szakmai szabályszegésért való büntetőjogi felelősséget, ami viszont ellentétes a jelenlegi normaszöveggel.”

A passzív alany „állapotromlásának késleltetése” mint lehetőség valóban okozati összefüggésben állhat a szakmai szabályszegés tényével, de ez sem orvosi, sem jogi szempontból nem tekinthető azonosnak a „közvetlen veszélyhelyzet elhárításának” lehetőségével, amely tényállásszerűvé tenné az elkövető magatartását. Továbbra sem tartom a „kitesz” ige nyelvtani értelmezésének keretein belül helytállónak a „fokozás” és „súlyosítás” magatartások definiálását. Változatlanul úgy vélem, hogy amennyiben ezeket büntető magatartássá kívánjuk nyilvánítani, úgy ahhoz jogalkotásra és nem kiterjesztő jogalkalmazói értelmezésre van szükség.